

Modellalapú szoftverfejlesztés

IX. előadás

Object Constraint
Language

Dr. Semeráth Oszkár

Object Constraint Language (OCL)

- Lehetővé teszi precíz UML/metamodellek definiálását
- OMG szabvány
- Tulajdonságai
 - > **Az OCL kényszerek deklaratívak:** azt adják meg mi helyes és nem azt, hogy mit kell tenni
 - > **Az OCL kényszereknek nincs mellékhatásuk:** az OCL kifejezések kiértékelése nem változtatja meg a rendszer állapotát
 - > **Az OCL kényszerek formális szintaxissal és szemantikával rendelkeznek:** értelmezésük egyértelmű és automatizálható
- Metamodellek bővítése = több lehetőség
- Kényszerek bővítése = kevesebb lehetőség

Kontextus

- **Kontextus:** Az a modell elem, amire az OCL kifejezést definiálták
 - > osztály, interfész, adattípus, komponens, művelet, példány
- **Kontextus típusa:** annak az modellelemnek a típusa, amire a kifejezést kiértékelik
- Ha a kontextus egy típus, akkor a kontextus típusával megegyezik
- **Kontextus példány:** a konkrét modellelem, amire kiértékeljük a kifejezést
 - > „self” kulcsszóval hivatkozunk

```
context Customer  
inv: self.name = 'Edward'
```

Kifejezéstípusok kontextus szerint

- Invariáns

- > „*Minden diáknak van Neptun kódja*”

- Elő- és utófeltétel

- > „*Sötét van, mielőtt/miután felkel/lenyugszik a nap*”

- Kezdeti érték

- > „*Az autó gyártásakor 0 km-t futott*”

- Származtatott érték

- > „*A végső érdemjegy a ZH és a vizsga átlaga*”

- Metódustörzs

- > „*A könyvtárban lévő könyvek száma a polcokon lévő könyvek számának összege*”

Invariánsok

- *Metamodellelemre* definiált kényszer
- Egy logikai kifejezés, aminek a metamodellelem minden példányára, minden időpillanatban igaznak kell lennie

```
context <metaelem>
```

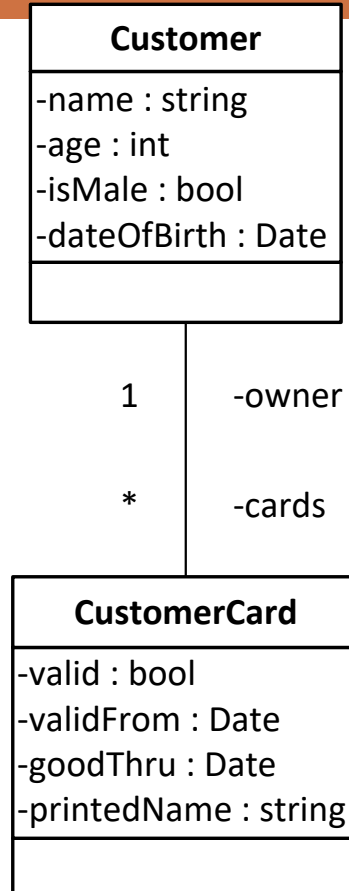
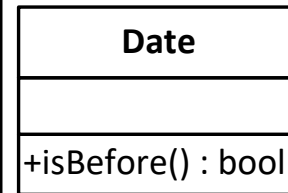
```
inv [<kényszernév>]: <logikai kifejezés>
```

Invariáns példák

```
context Customer  
inv: self.name = 'Edward'
```

```
context Customer  
inv: age >= 18
```

```
context CustomerCard  
inv checkDates:  
validFrom.isBefore(goodThru)
```


Elő- és utófeltételek

- *Műveletre* definiált kényszer
- A művelet hatására koncentrált algoritmustól vagy implementációtól függetlenül
 - > Előfeltétel: egy adott művelet elvégzése előtti utolsó időpillanatban igaz feltétel
 - > Utófeltétel: egy adott művelet elvégzése utáni első időpillanatban igaz feltétel

```
context <metaelem>::<művelet> (<paraméterek>)  
pre[<kényszernév>]: <logikai kifejezés>
```

```
context <metaelem>::<művelet> (<paraméterek>)  
post[<kényszernév>]: <logikai kifejezés>
```

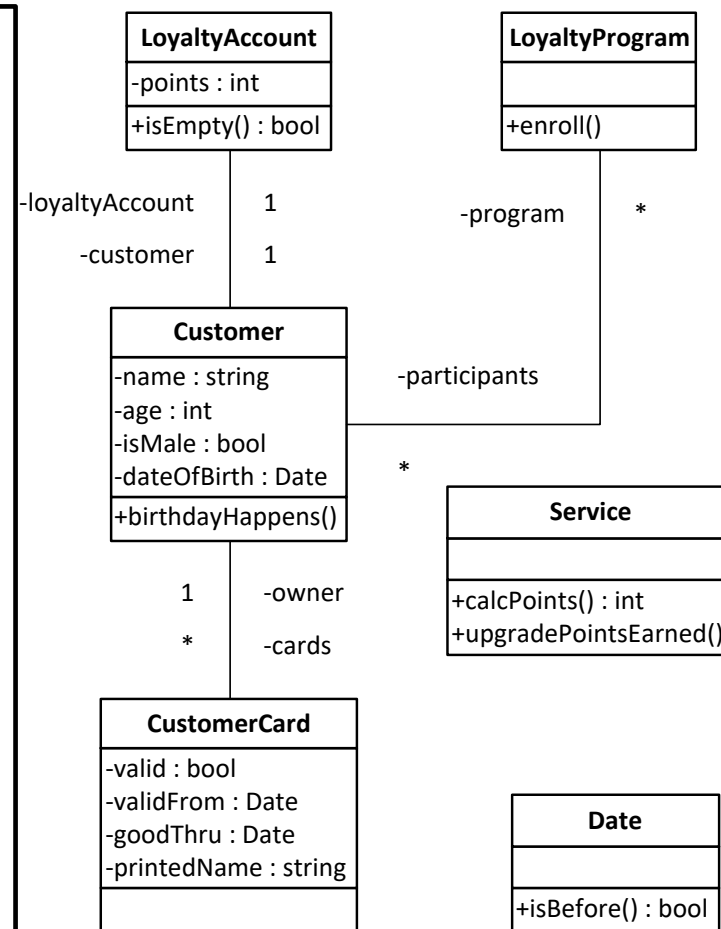
Elő- és utófeltétel példák

```
context LoyaltyAccount::
    isEmpty(): Boolean
post: result = (points = 0)

context Customer::birthdayHappens()
post: age = age@pre + 1

context Service::
    upgradePointsEarned(amount: Integer)
post: calcPoints() = calcPoints@pre()
    + amount

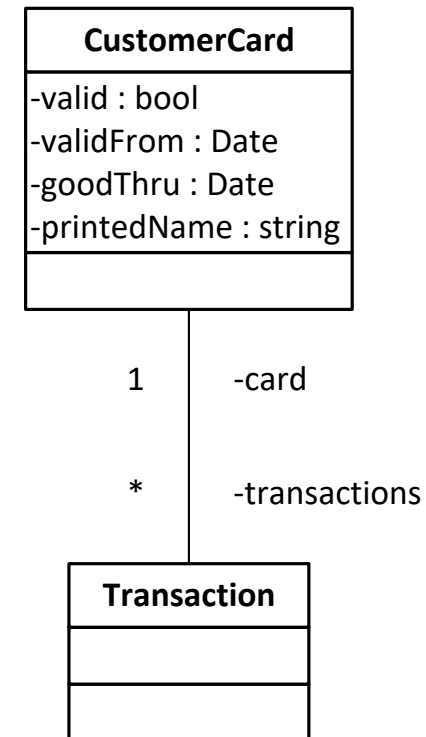
context LoyaltyProgram::
    enroll(c : Customer)
pre: c.name <> ' '
post: participants =
    participants@pre->
    including(c)
```


Kezdeti érték

- *Attribútumra vagy asszociációra* definiált kényszer
- Egy érték, amit az attribútum vagy asszociáció vesz fel a kontextus példány létrejöttének pillanatában

```
context CustomerCard::transactions :  
                Set(Transaction)  
  
init: Set{}  
  
context CustomerCard::valid : Boolean  
init: true
```

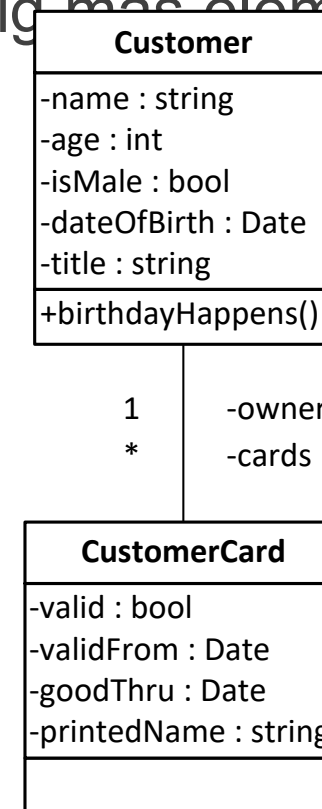
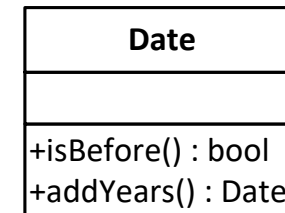

Származtatott érték

- *Attribútumra vagy asszociációra* definiált kényszer
- A származtatott elem nem önmagában létező érték, mindig más elemek segítségével definiálják

```
context CustomerCard::printedName
derive:
owner.title.concat(owner.name)

context CustomerCard::goodThru
derive: if ( owner.isMale='male' )
  then validFrom.addYears(5)
  else validFrom.addYears(3)
endif
```


Lekérdező műveletek törzse

- *Műveletre* definiált kényszer
- Vannak olyan műveletek, melyek egy adott értéket kérdeznek le, nincs egyéb mellékhatásuk
- Kényszerben rögzíthetjük, hogy pontosan mit is kell visszaadniuk

```
context LoyaltyAccount::getCustomerName() : String
body: Membership.card.owner.name

context CustomerCard::getTransactions(from : Date, until: Date )
                                : Set(Transaction)
body: transactions->select(date.isAfter( from ) and
                                date.isBefore( until ) )

context Department::getSalary(): int
body: member.salary->
    iterate(member: Member; sum: Integer = 0 | sum + salary)
```

Kényszerek és öröklés

- A kényszerek is öröklődnek
- Az **invariánst** a származott osztály örökli. A származott osztály szigoríthatja a kényszert, de nem enyhítheti.
- Az **előfeltételt** lehet enyhíteni a származott osztály újradefiniált műveletében. Szigorítani nem lehet.
- Az **utófeltételt** lehet szigorítani a származott osztály újradefiniált műveletében. Enyhíteni nem lehet.

Modellalapú szoftverfejlesztés

IX. előadás

Szintaxis és
Szemantika

Dr. Semeráth Oszkár

Szintaxis és Szemantika

I. Konkrét és Absztrakt szintaxis

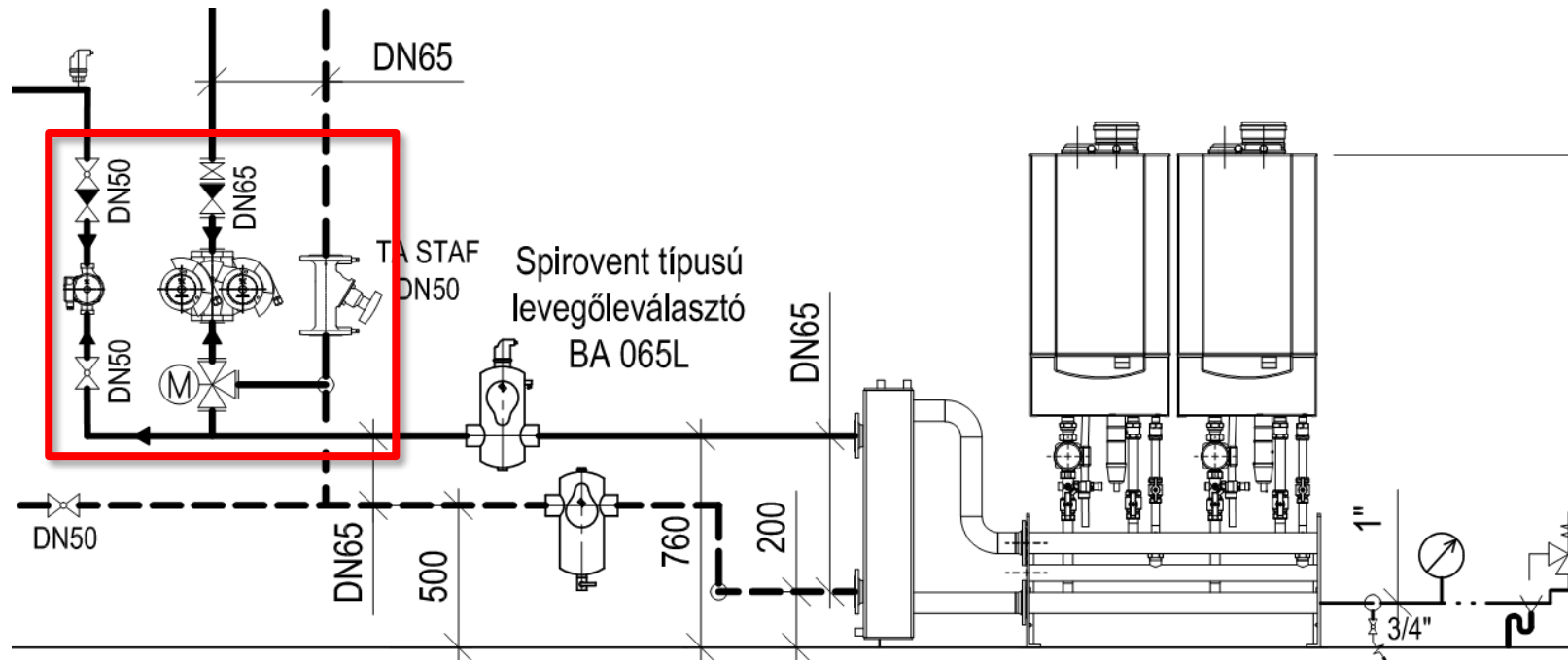
II. Szerkesztők

III. Szemantika

Konkrét szintaxis

■ Hogyan néz ki?

Honeywell
keverőcsap
DN50 K_{vs} 40

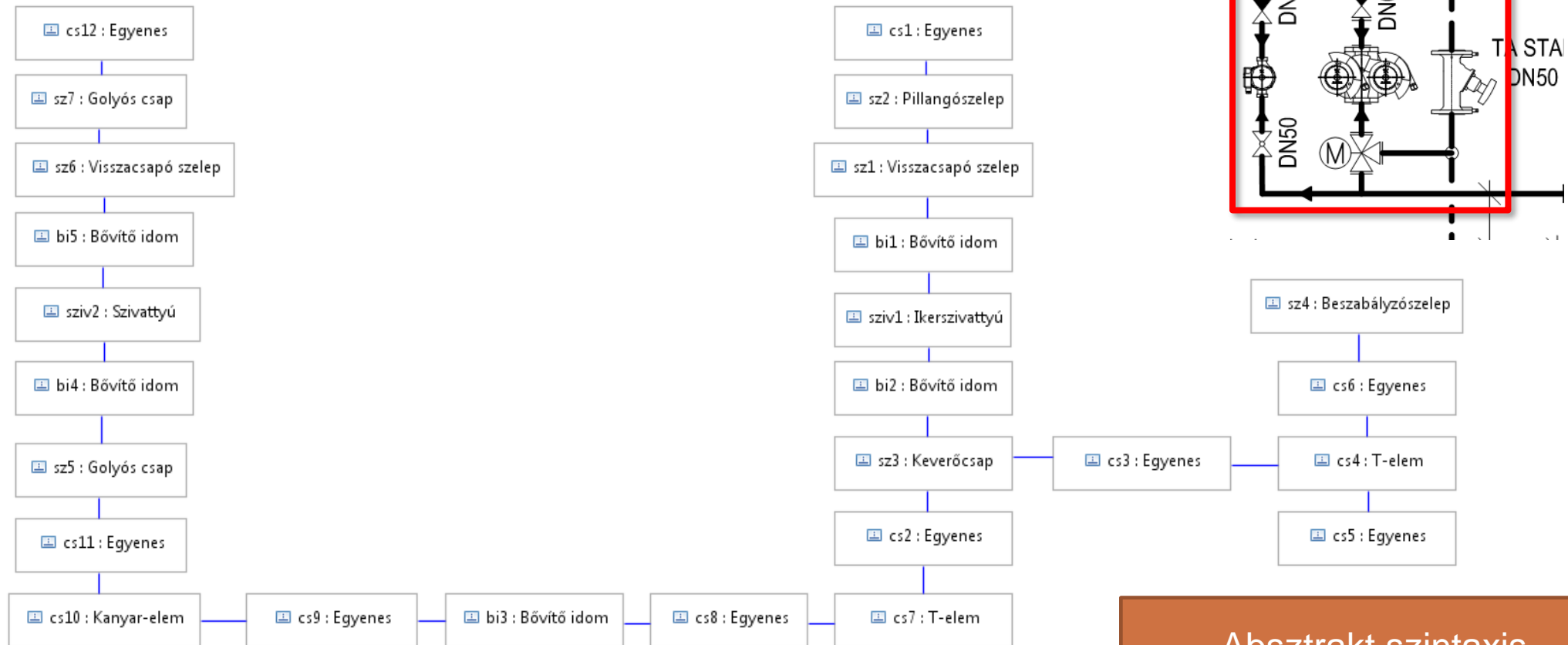
Spirovent típusú
iszapleválasztó
BE 065L

Remeha Quinta kaszkád
rendszer hidrauliku

Konkrét szintaxis

Absztrakt szintaxis: modell

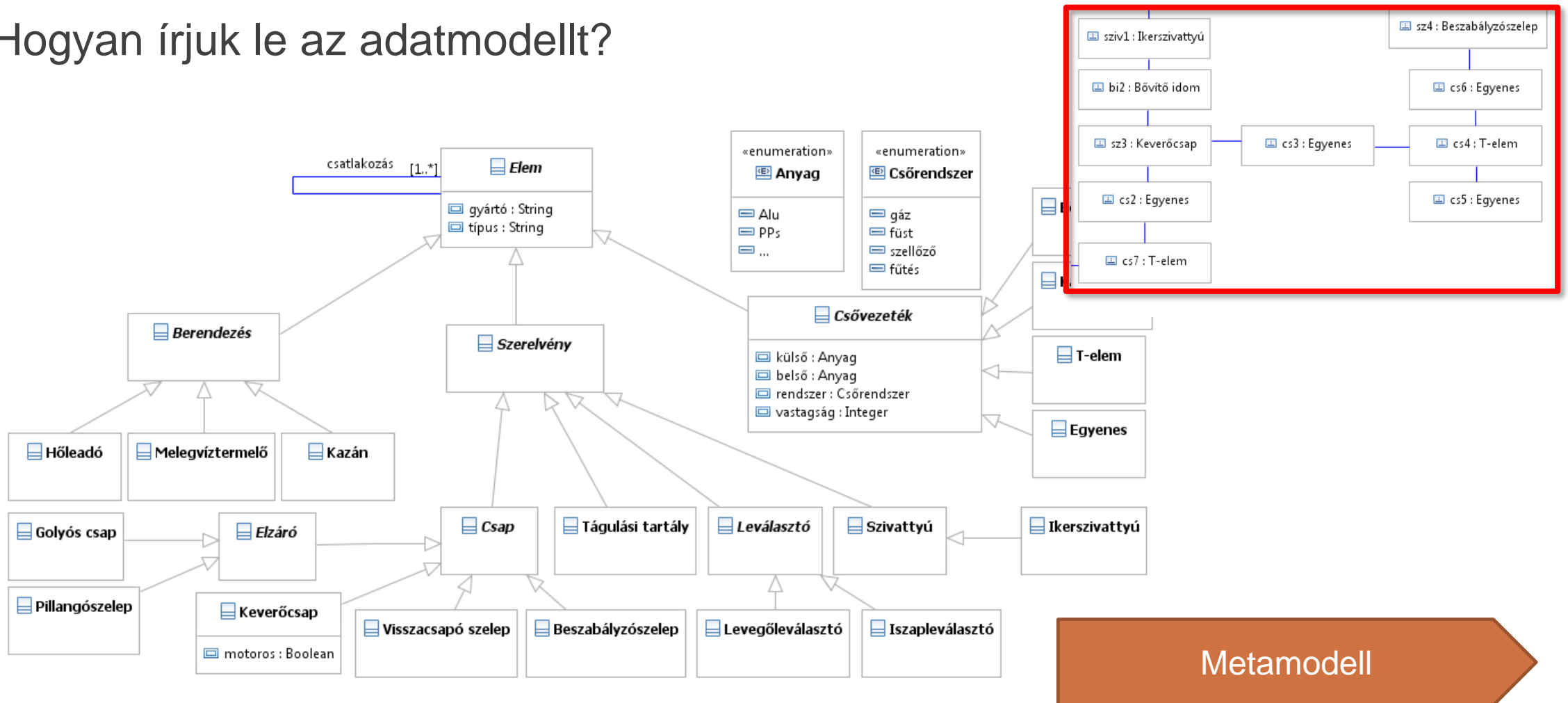
■ Hogyan reprezentáljuk a modellt?

Absztrakt szintaxis

Absztrakt szintaxis: a modell leírása

Hogyan írjuk le az adatmodellt?

Definíciók áttekintése

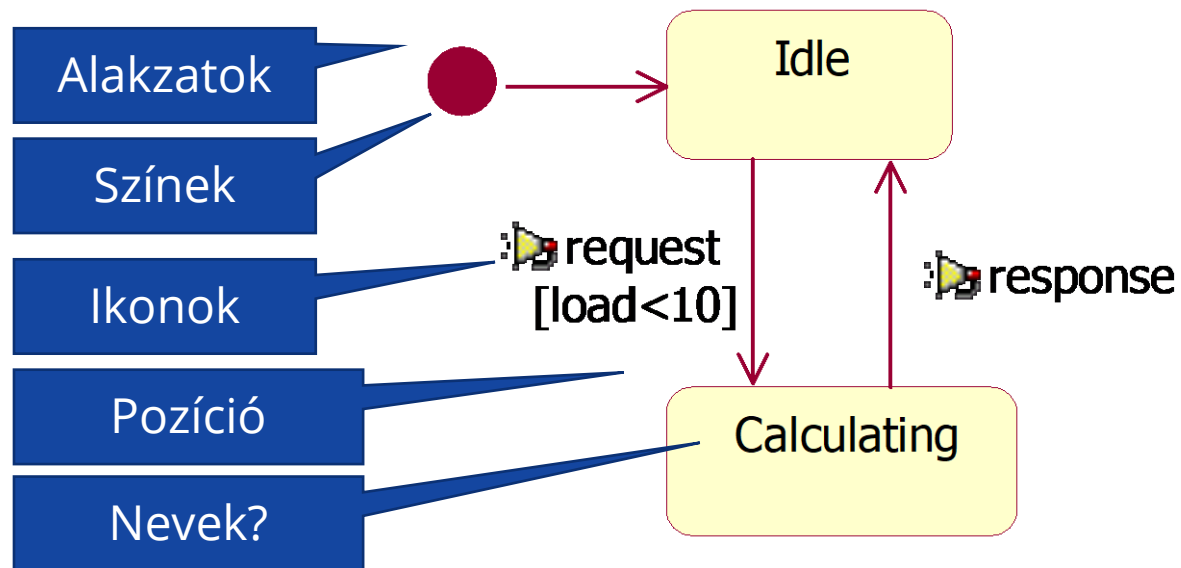
- **Cél:** válasszuk szét a **reprezentációtól független és függő** részeit.
- **Definíció [Absztrakt szintaxis]:** Olyan (absztrakt) adatstruktúra, amely a modell reprezentációtól független részét írja le.
- **Definíció [Konkrét szintaxis]:** A modell reprezentáció-specifikus része.
- Használják modellekre és modellező nyelvekre (modellezőeszközökre) is.

„A Yakindu modellezési nyelv konkrét szintaxisában lekerekített téglalapok jelölik az állapotokat.”

Konkrét szintaxis

- Mi része a konkrét szintaxisnak?

Grafikus szintaxis

Szöveges szintaxis

```
String state = "idle";  
request() {  
    if (state == idle &&  
        this.load<10)  
        state = "calculating";  
}  
response() { /* ... */ }
```

Formázás

Kulcsszavak

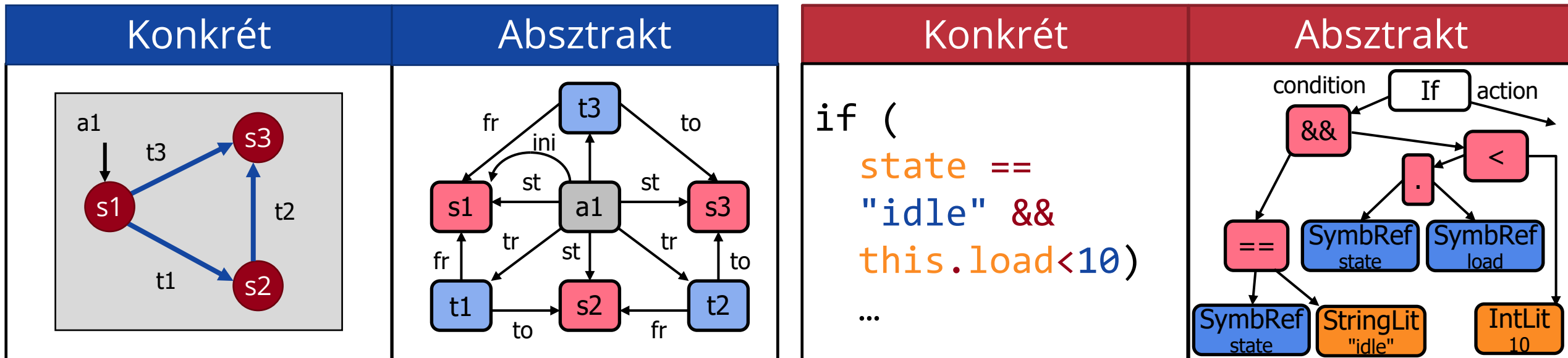
Nyelvtan?

Komment?

Syntax
highlight?

Absztrakt szintaxis

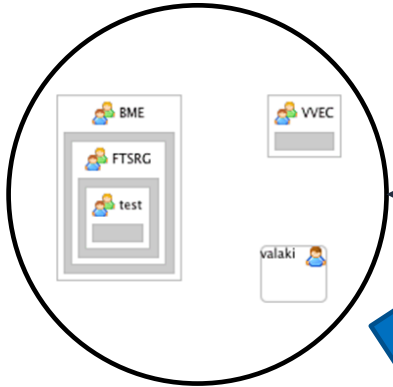
- Hogyan reprezentáljuk a modellek absztrakt szintaxisát?

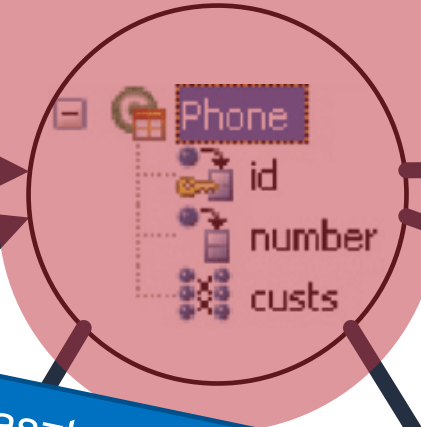
- Absztrakt szintaxis:** tipikusan egy gráf alapú struktúra.

Hogyan válasszuk szét a konkrét és absztrakt szintaxist?

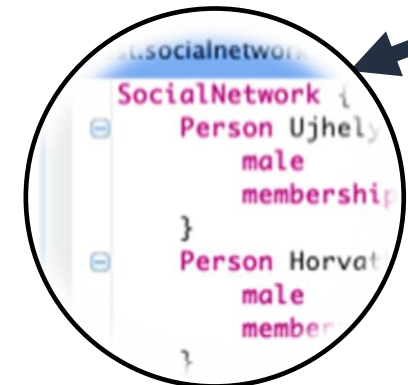
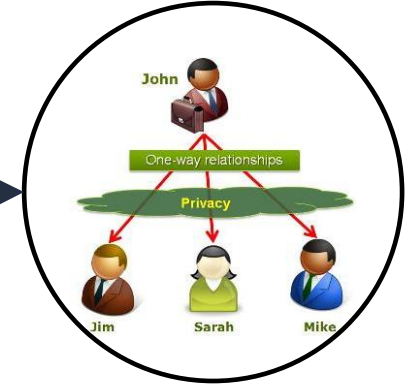
Grafikus szintaxis

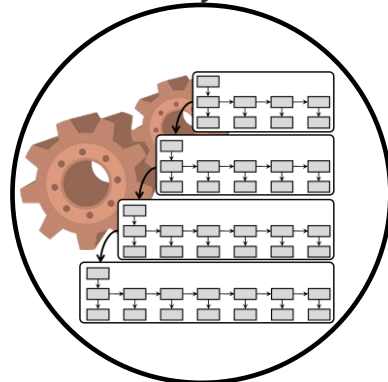
Absztrakt szintaxis

Nézetek

Szöveges szintaxis

Szimuláció

Validáció

Kódgenerálás

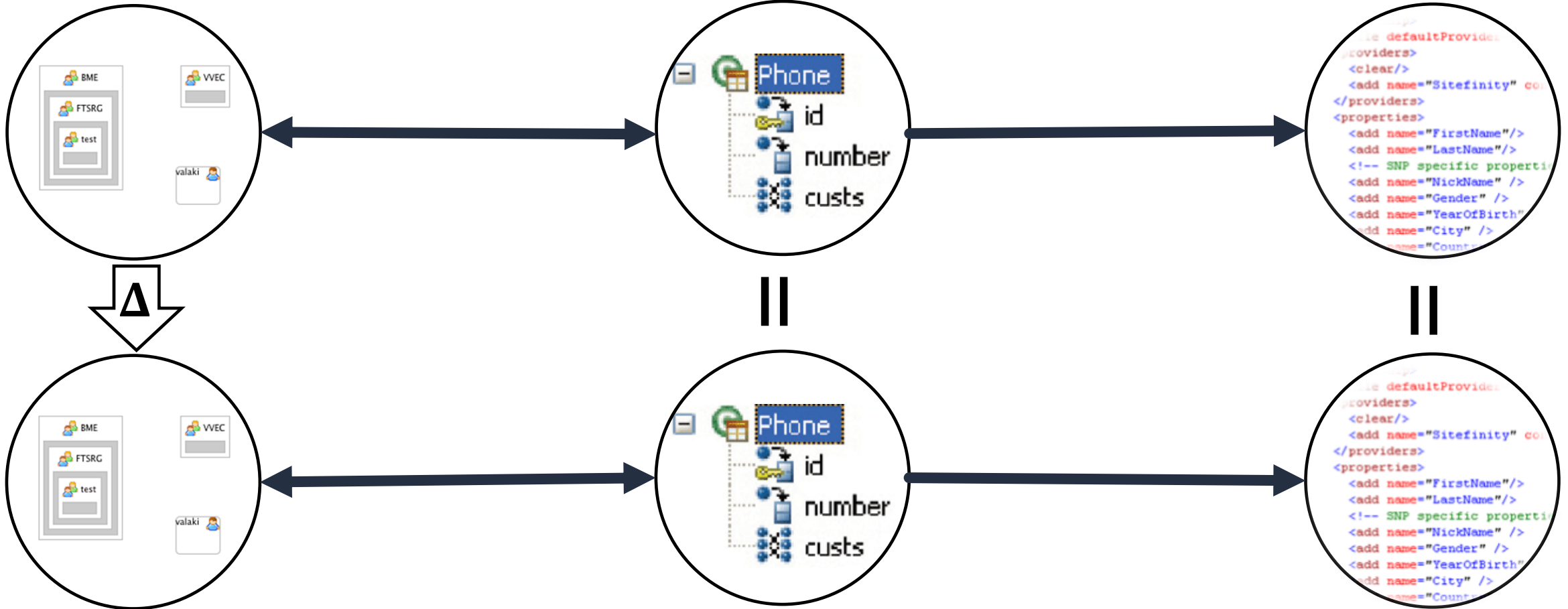
Szét akarjuk választani a különböző szolgáltatásokat

Változtatunk a konkrét szintaxisban, de nem az absztraktban

Grafikus szintaxis

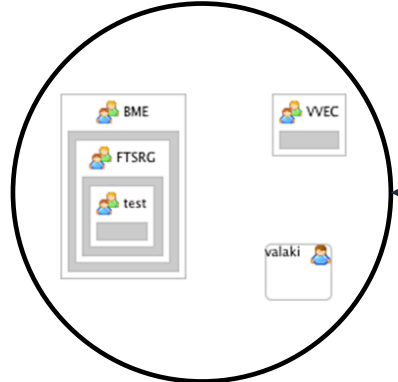
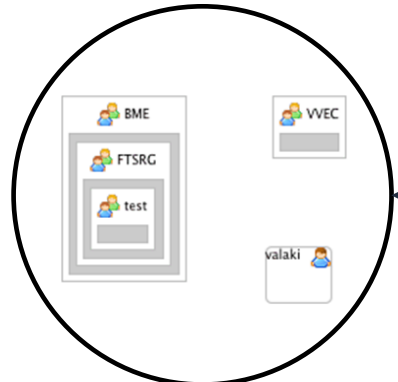
Absztrakt szintaxis

Kódgenerátor

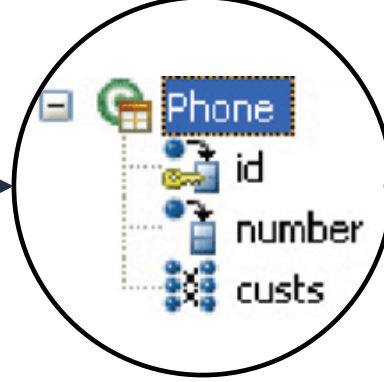
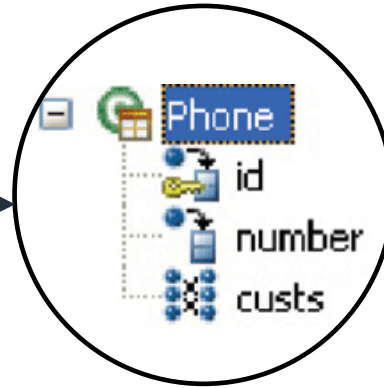

Változtatunk az absztraktban

Grafikus szintaxis

Absztrakt szintaxis

Kódgenerátor

Cél: úgy szétválasztani a konkrét és absztrakt szintaxist, hogy a modellezési szolgáltatások ne interferáljanak

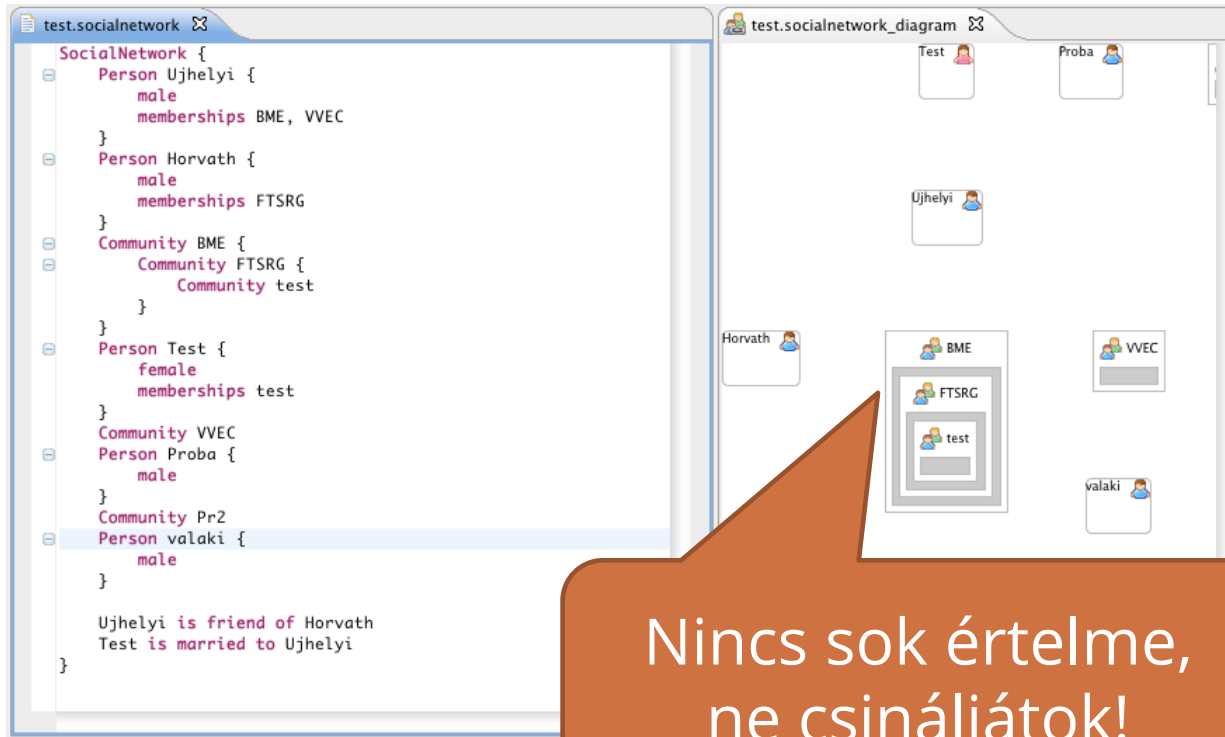
Szintaxisok multiplicitása

- 1 absztrakt szintaxis → sok szöveges és grafikus jelölés
 - > Emberi szemmel olvasható és írható szöveges vagy grafikus szintaxis
 - > Szöveges szintaxis továbbításhoz vagy tároláshoz (tipikusan XML)
 - > UML esetében minden diagramm csak egy parciális nézet
- 1 absztrakt modell → sok konkrét szintaxis!
 - > Whitespace, diagramm elrendezés
 - > Kommentek
 - > Szintaktikus cukor
- 1 szemantikus interpretáció → sok absztrakt modell
 - > p.l. UML2 Attribútum vs. egyirányú Asszociáció

Szöveges + Grafikus

Ugyanaz a modell, kettő szintaxis

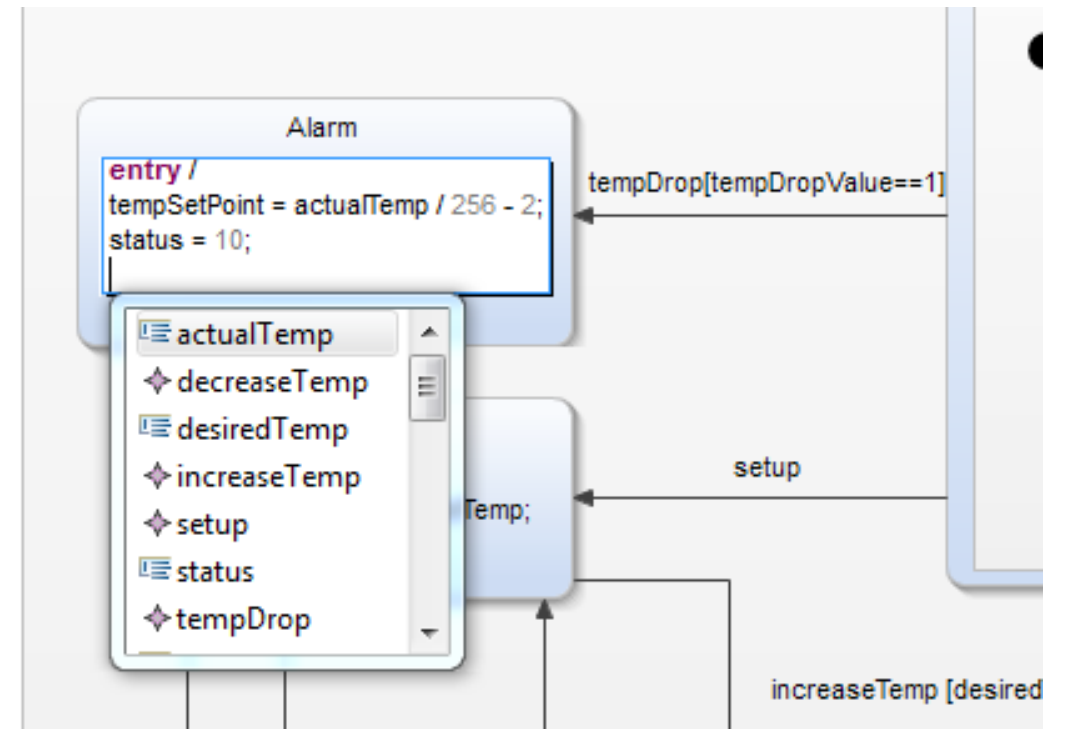
- Szöveges szerkesztő + grafikus nézet ☺
- Xtext Generic Viewer

Nincs sok értelme,
ne csináljátok!

Modell különböző aspektusai

- Diagramm szöveges mezőkkel
- Beágyazott Xtext támogatás

Szintaxis és Szemantika

I. Konkrét és Absztrakt szintaxis

II. Szerkesztők

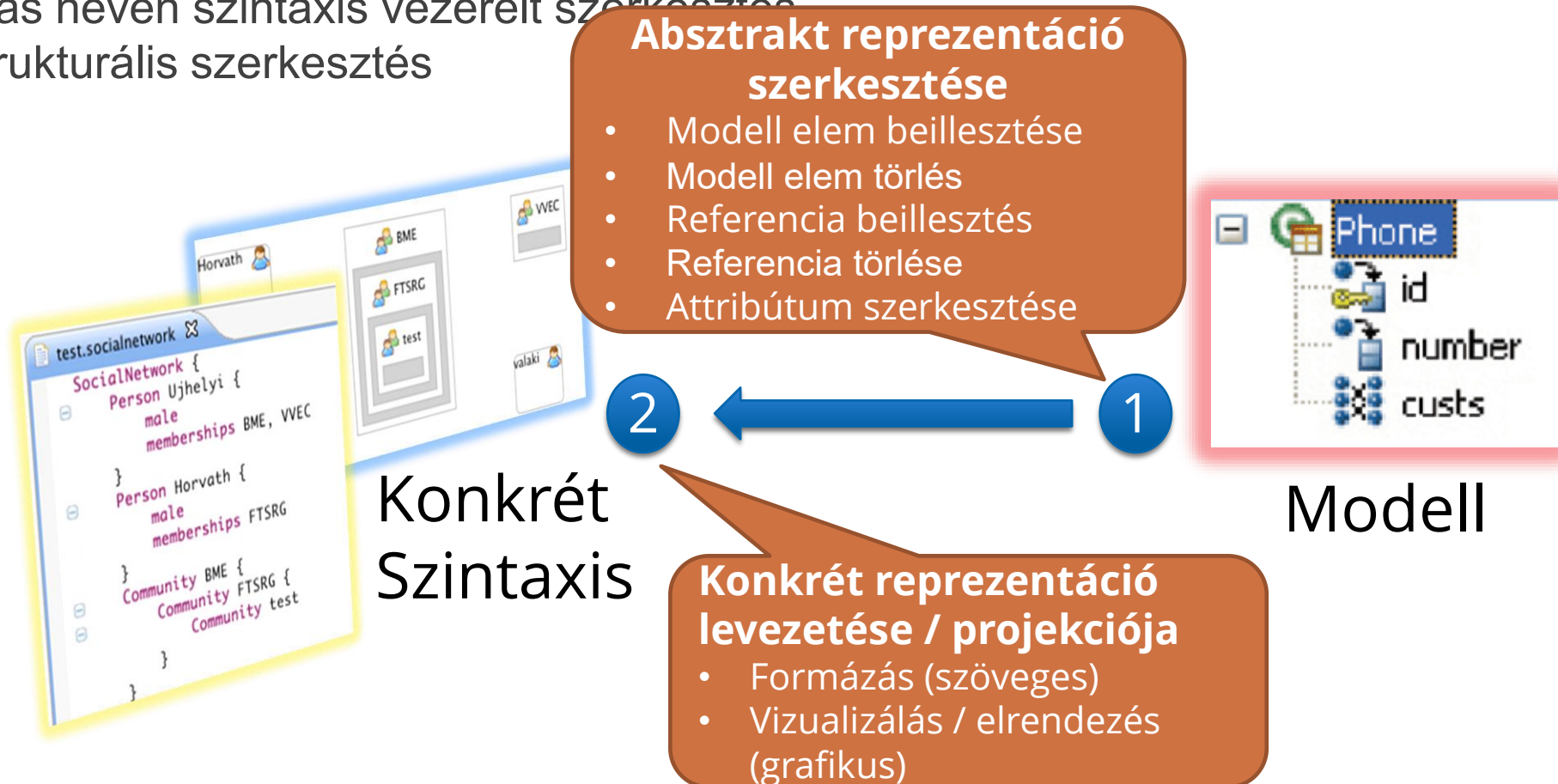
III. Szemantika

Projekciós vs Nyers szerkesztés

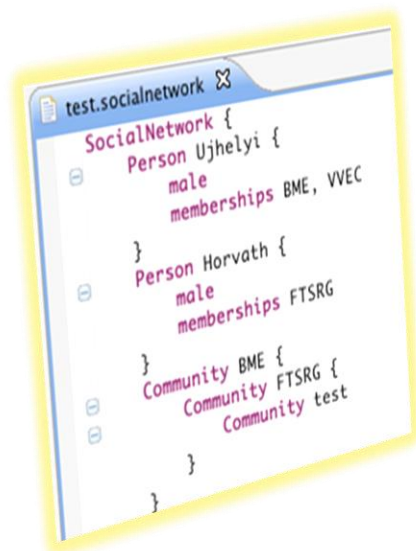
■ 1. Munkafolyamat: **projekciós szerkesztés**

- > Más néven szintaxis vezérelt szerkesztés
strukturális szerkesztés

Projekciós vs Nyers szerkesztés

- 2. Munkafolyamat: **nyers szerkesztés** (szöveges szintaxissal)
 - > Más néven forrás szerkesztés

Konkrét
Szintaxis

Konkrét reprezentáció szerkesztése

- Karakter(ek) beillesztése
- Karakter(ek) törlése
- Karakter(ek) cseréje

1

2

Modell

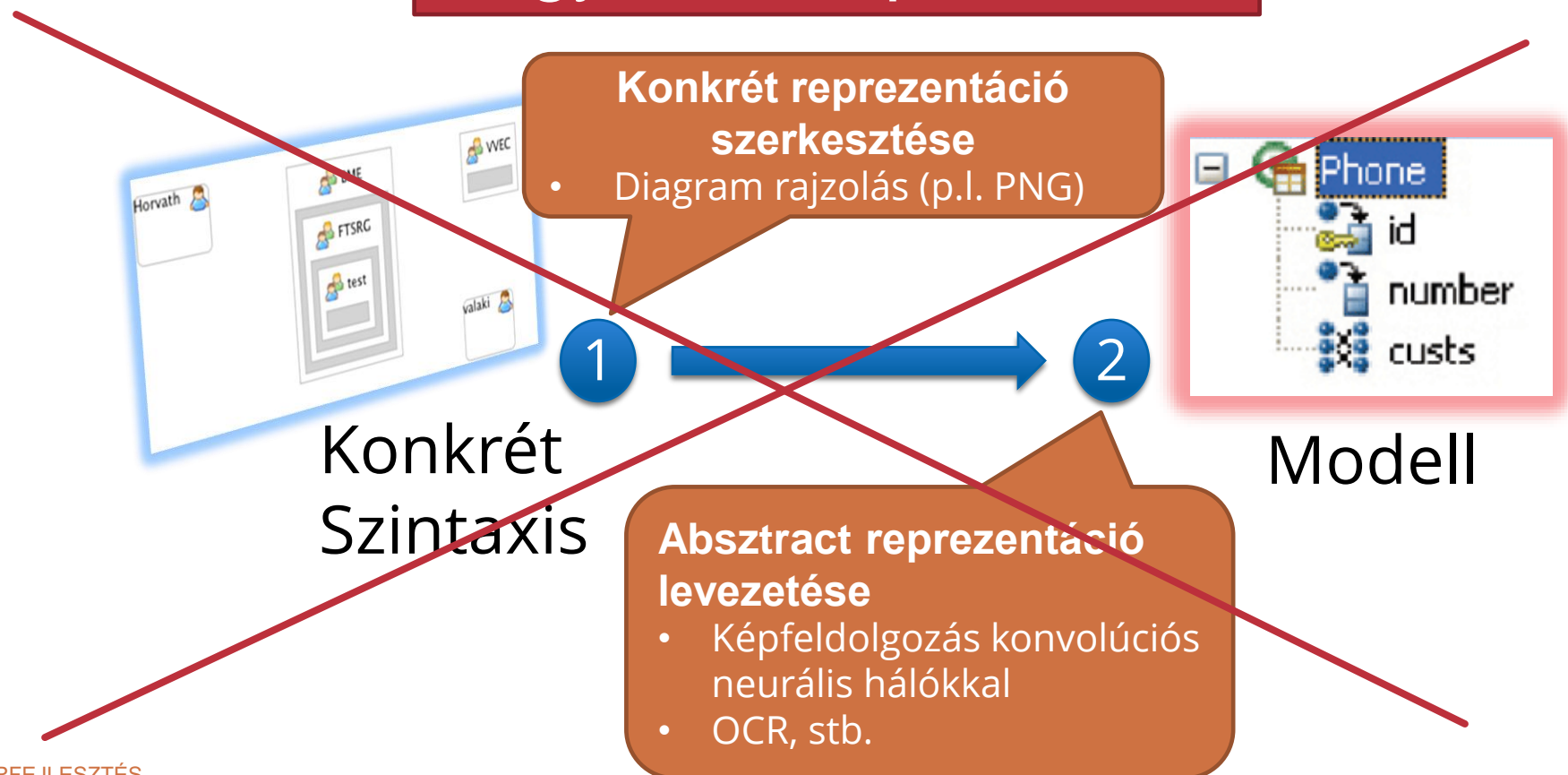
Absztrakt reprezentáció levezetése

- Szöveges formátum feldolgozása

Projekciós vs Nyers szerkesztés

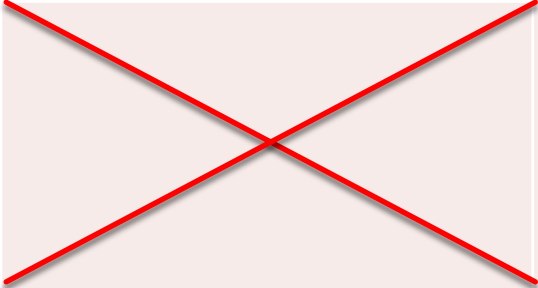

- 2. Munkafolyamat: **nyers szerkesztés** (grafikus szintaxissal)

Nagyon nem praktikus

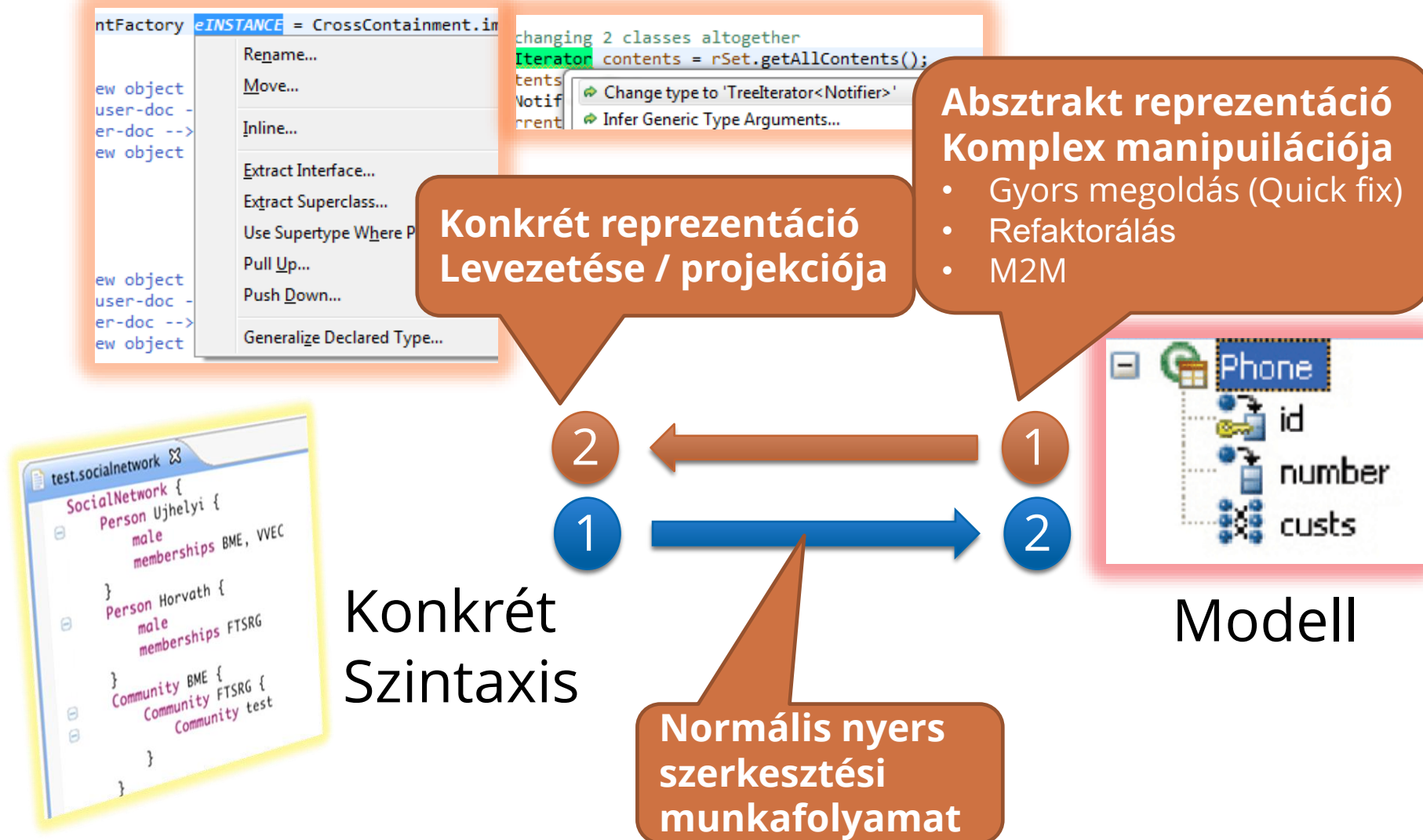

Projekciós vs Nyers szerkesztés

„Tulajdonság mátrix” + példák

	Grafikus szintaxis	Szöveges szintaxis
Nyers szerkesztés		Tipikus
Projekciós szerkesztés	Tipikus 	Ritka

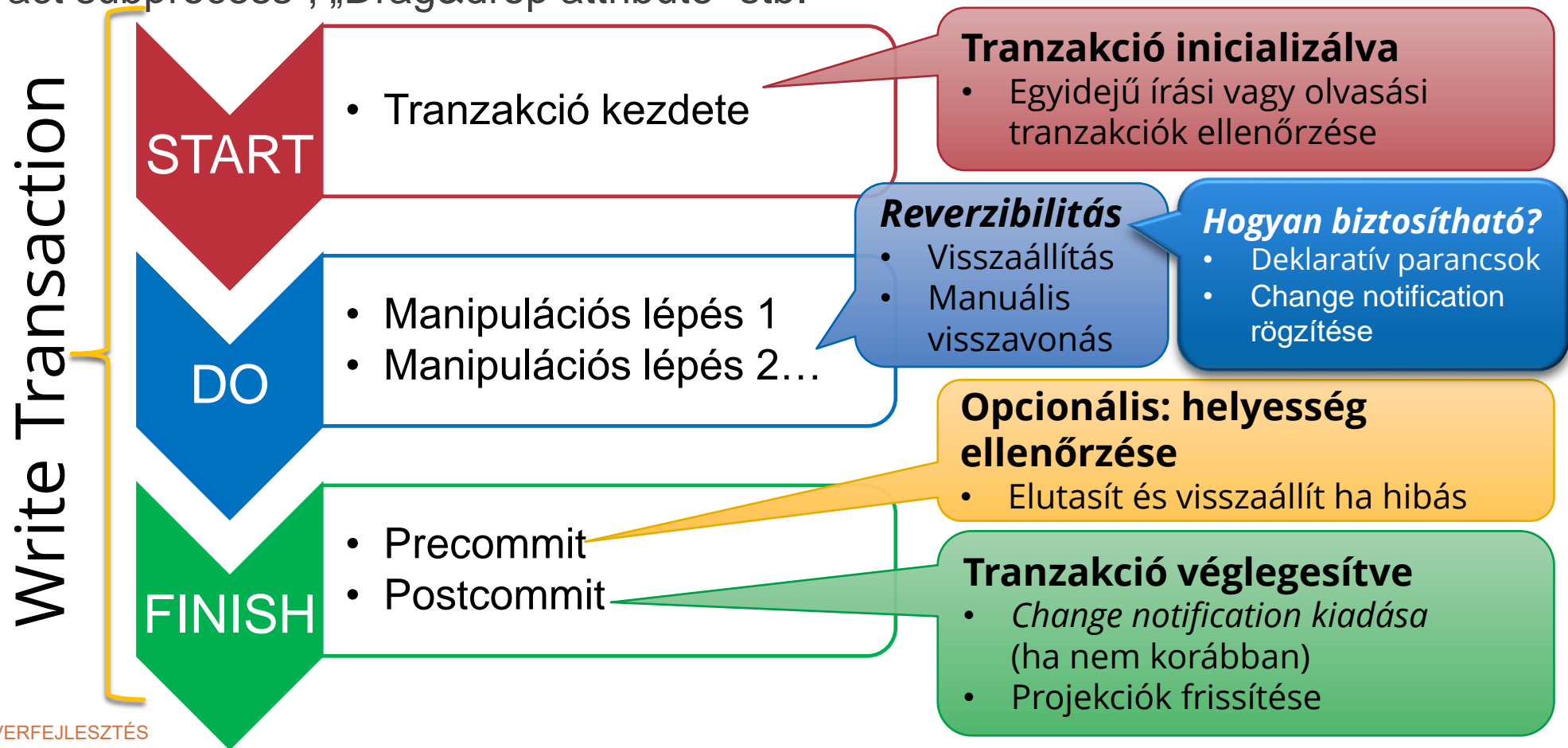
Vegyes munkafolyamat

Tranzakciók a projekciós szerkesztésben

■ Komplex manipulációs szekvencia egyetlen műveletként

> „Extract subprocess”, „Drag&drop attribute” stb.

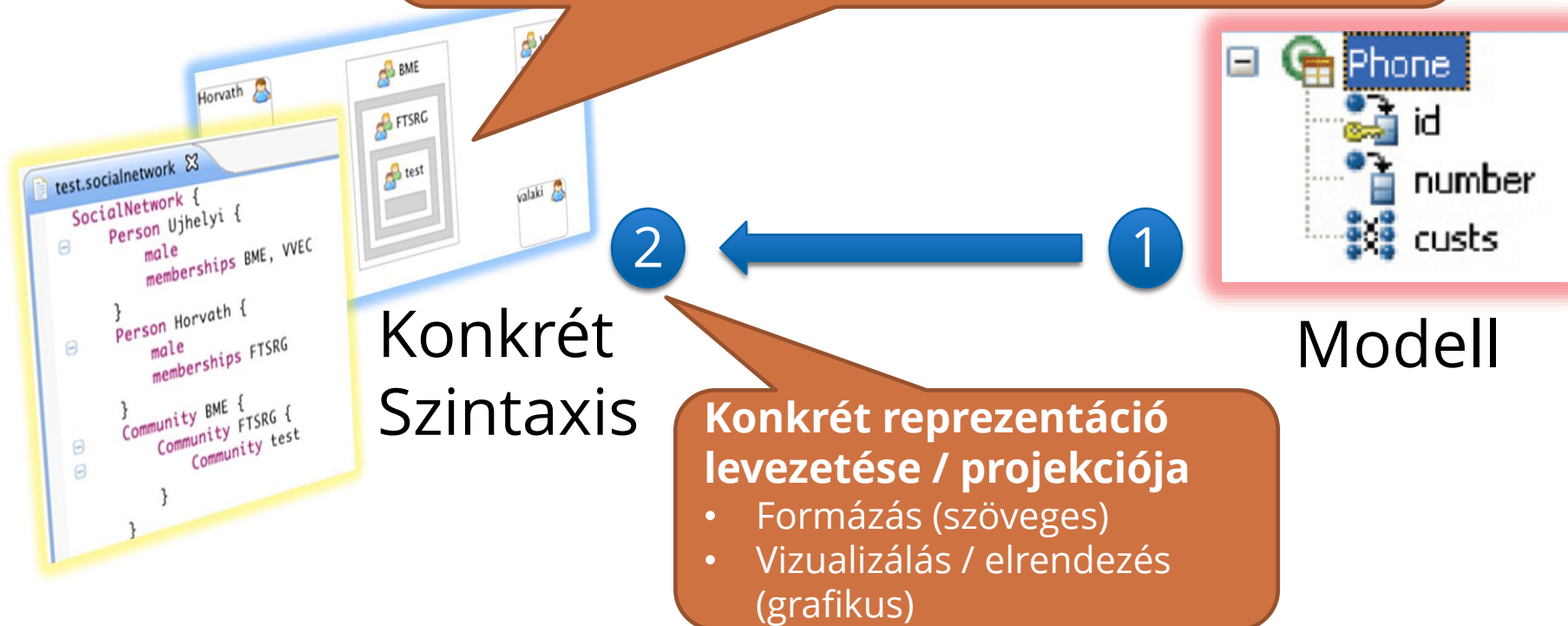
Felesleges jelölési paraméterek

■ 1. Munkafolyamat: **projekciós szerkesztés**

Kötelező *jelölési paraméterek*:

- Szóközök és megjegyzések stb. (szöveges)
- Elrendezés, éirányítás, méret, forma stb. (grafikus)

...annak ellenére, hogy nem lényeges információ

Jelölési paraméterek levezetése

- Jelölési paraméterek lehetnek...

- > ...”beégetve” a projekció kódjába

- p.l. minden vonal fekete, minden betűméret 10pt (grafikus)
 - p.l. alkalmazza ezt a kód formázási sablont (szöveges)

- > ...levezetve domain információból

- p.l. forma a típus alapján, szín a láthatóság alapján meghatározva

1. Probléma:

Szerkeszthető paraméterek
nem lehetnek a domain
modell függvényei, tárolni kell

2. Probléma:

Néhány paraméternél nehéz
lehet értelmes értéket adni
p.l. pozíció a diagrammon

- > ...modellben tárolva

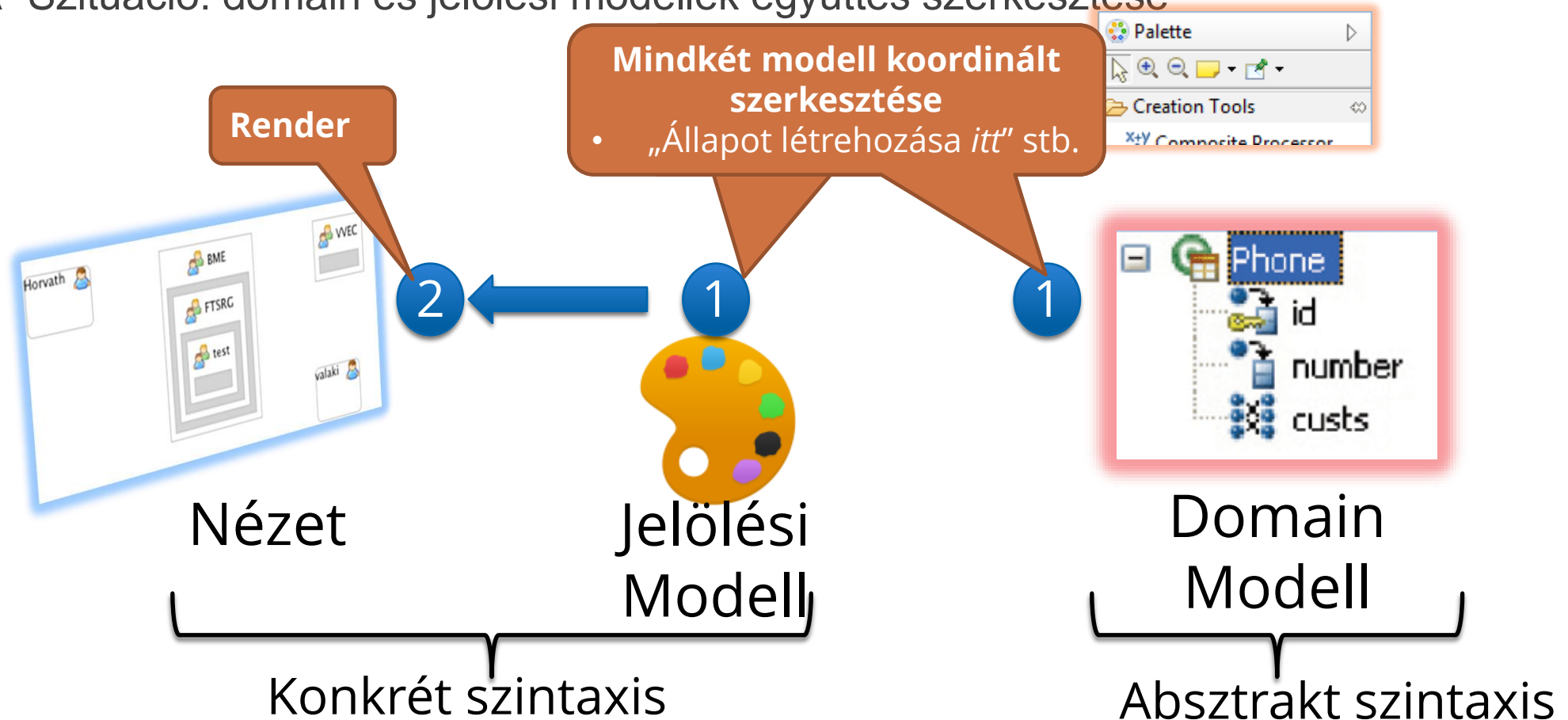
Jelölés/nézet modellek

- Modell szétválasztása:
 - > Szakterületi / Szemantikai modell (absztrakt szintaxis)
 - > **Jelölés modell** (nézet modell): prezentációs állapot
 - Felhasználó lehet, hogy szerkesztheti
 - még mindig szükség van levezethető alapértékekre → lásd elrendezés
- Általános implementáció GMF-ben és Graphiti-ben
 - > Valójában EMF-en alapul
- Gyakran külső fájlokban tárolva
 - > Felelősségi körök szétválasztása
 - > P.I. kódgenerátort nem érdekli a nézeti információ

Szerkesztési folyamat jelölési modellekkel

■ 1. Munkafolyamat: **projekciós szerkesztés**

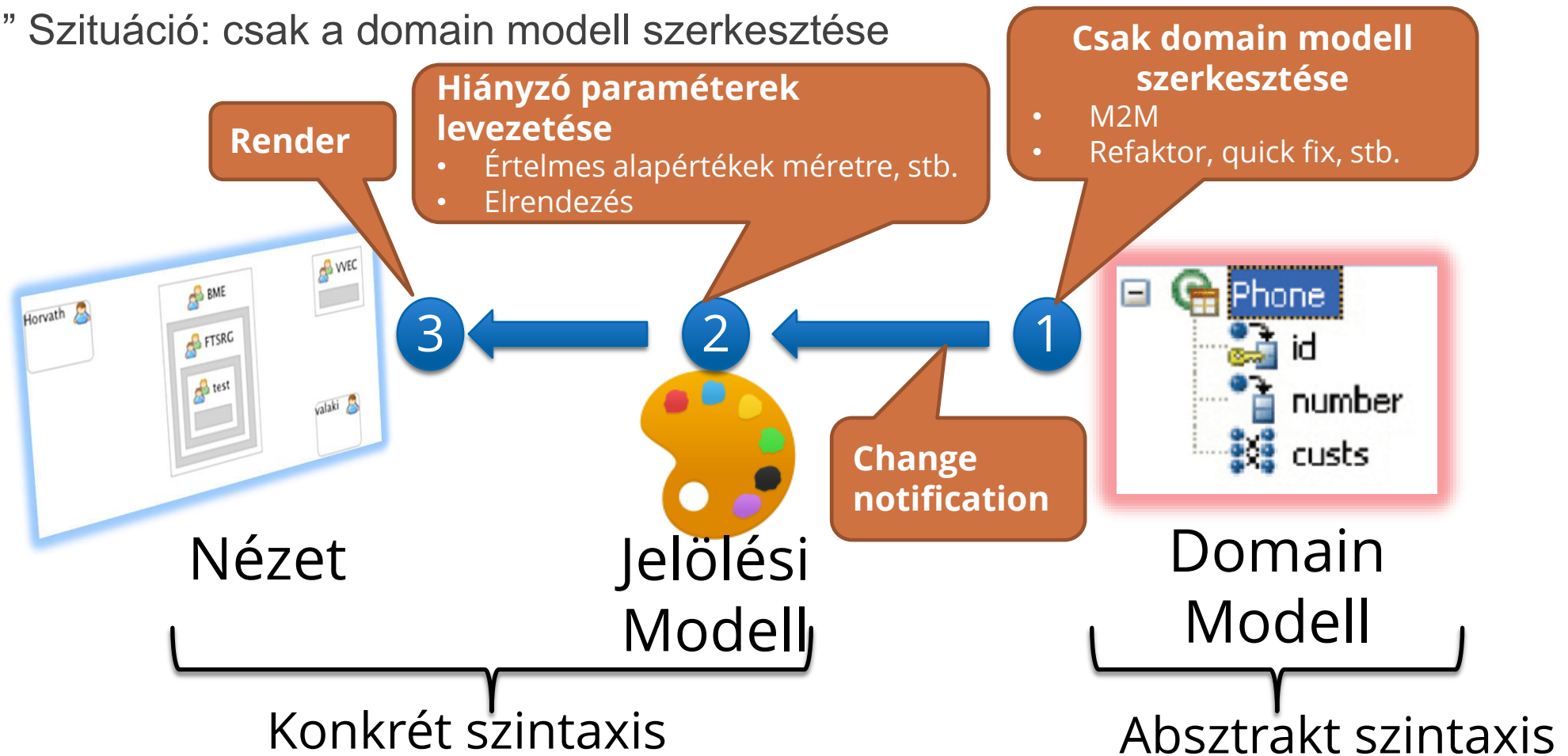
> „A” Szituáció: domain és jelölési modellek együttes szerkesztése

Szerkesztési folyamat jelölési modellekkel

■ 1. Munkafolyamat: **projekciós szerkesztés**

> „B” Szituáció: csak a domain modell szerkesztése

Szintaxis és Szemantika

I. Konkrét és Absztrakt szintaxis

II. Szerkesztők

III. Szemantika

Szemantika

- Sokat beszéltünk a szintaxisról.
- Szemantika: a fogalmak jelentése egy nyelvben
 - > Statikus: mit jelent egy modell pillanatképe?
 - > Dinamikus: hogyan változik/fejlődik/viselkedik a modell?

Definíció

A modellező nyelv szemantikája a modelleket leképezi egy valóélet-beli vagy egy matematikai szemantikai domain-re.

Szemantika típusai

■ Statikus Szemantika

- > A metamodellel elemeinek értelmezése: fogalmak jelentése az absztrakt szintaxisban
- > **Axiomatikus**: matematikai állítások az értelmezésről

■ Dinamikus Szemantika

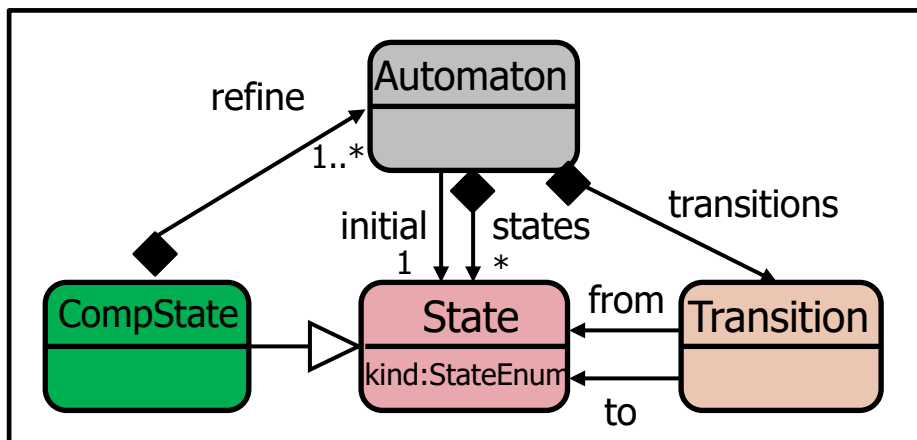
> Operációs

- A nyelvi fogalmak operációs viselkedésének modellezése
- „Interpretáció”
- P.I. a véges automata hogyan változhat állapotot futás közben
- Néha dinamikus funkciókat csak dinamikus szemantika formalizálására vezetnek be

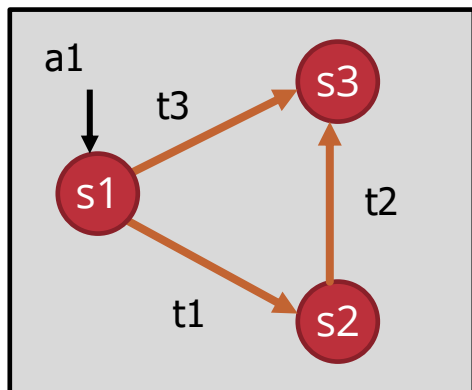
> Denotációs

- fogalmak fordítása egyik nyelvből a másikba (**szemantikai domain-nek hívják**)
- „Fordítás”
- P.I. állapotgépek magyarázata Petri-hálóként

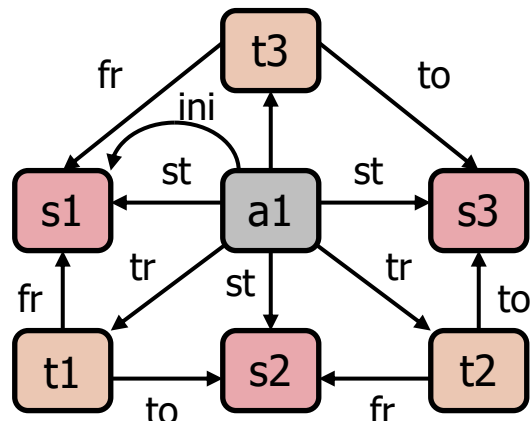
Példa: Jelölési szemantika

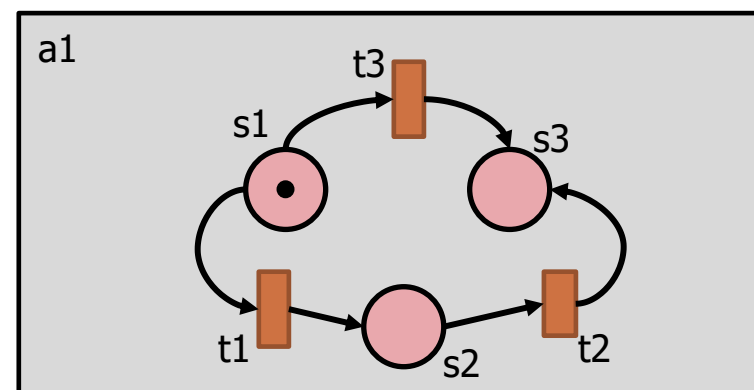
Konkrét szintaxis

Absztrakt szintaxis

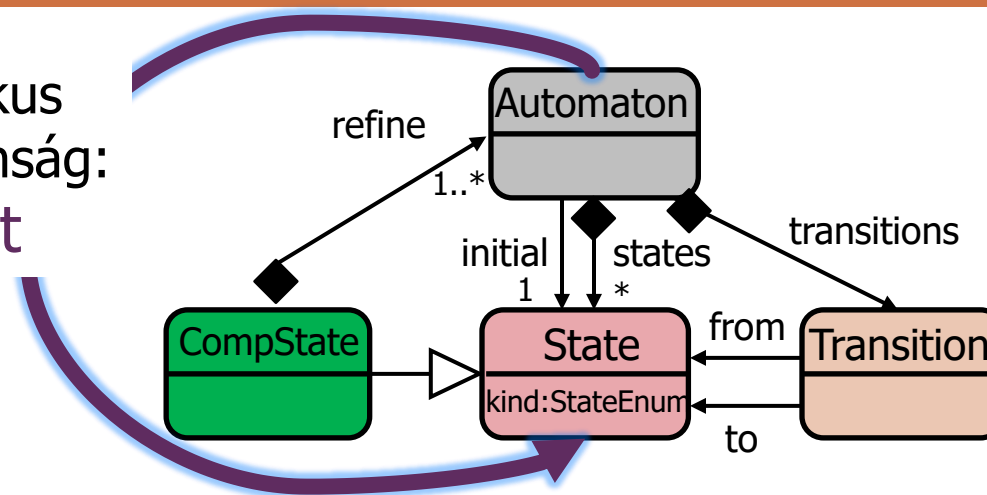

Szemantikai Domain

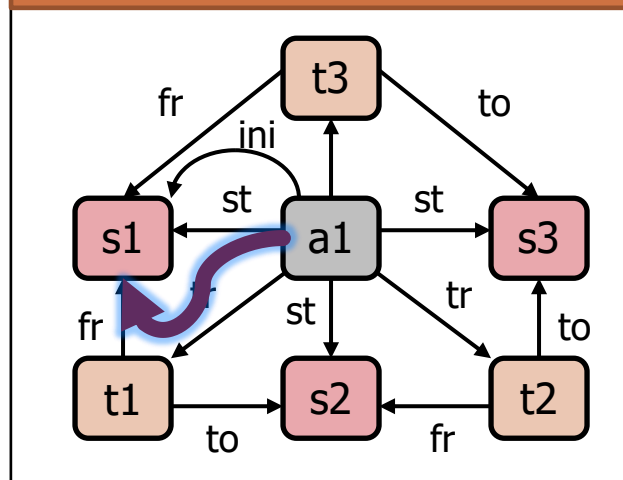

Példa: Működési szemantika

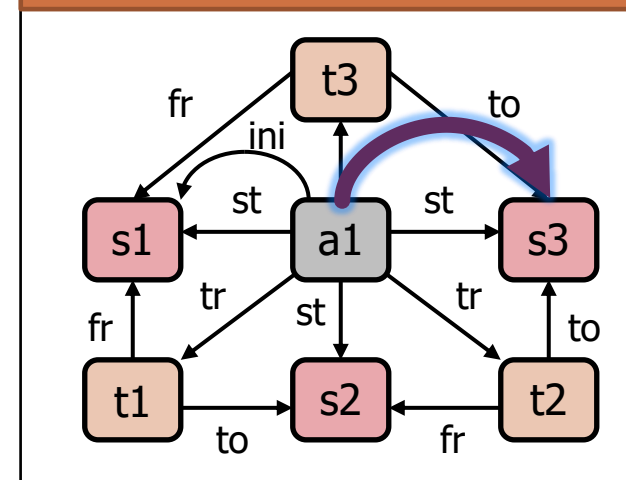
Dinamikus
tulajdonság:
current

Absztrakt szintaxis

Absztrakt szintaxis

Köszönöm a figyelmet!